

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

139. An quando non solum debitor, sed creditor etiam dubius est, num debitum. sit satisfactum, teneatur adhuc debitor illud soluere? Et in dicto casu, an ad integram solutionem, vel ad partem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

3. Verum aliqui non damnarunt debitorem, si integram solutionem omittent, & nollet absolute restituere, quia opinio Tanneri est satis probabilis ut optime obloquitur Pater Franciscus de Lugo de principiis Theolog. mor. p. 1. c. 2. q. 3. n. 27. in fine. Licet opinionem Tanneri, & Layman non admittant Card. Lugo de iust. tom. 1. disp. 18. sect. 1. n. 7. cum seqq. & Bardi de conscientia disp. 6. c. 9. §. 1.6. n. 4. Sed ego cum Ildefonso, & Francisco Lugo ubi supra puto probabilem esse.

4. Sed si quaras hic, quid dicendum in casu, quo adulter dabit an filius sit suus, vel mariti, si nihil certi possit deprehendere, diligentia facta, debet indicare filium esse mariti, nec tenetur alimenta restituere, vel prestare. Ratio est, quia maritus est in possessione; atque adeo dum nihil certi deprehenditur, mariti est iudicandus. Sic Mascard. de probationib. concl. 88. Molina 2. 4. disp. 101. n. 3. Salon. 2. 2. q. 62. art. 6. in fine. Azor. 3. p. lib. 5. c. 6. q. 8. Henric. l. 1. 1. c. 12. n. 2. lit. M. Lessius l. 2. c. 10. dub. 6. n. 40. Filliuc. 11. 32. n. 223. Bonac. de matrim. q. 4. p. n. 17. num. 8. Qui subdit hoc esse verum, etiam si mater affirmet cum iuramento esse filium adulteri, prolesque similis sit adultero, nam haec signa sunt fallacia. Sed hoc cum grano salis est admittendum: licet enim dictum mariti etiam iuramento firmatum, si feratur in gratiam adulteri, & ex eius amore, vel ut sic diuitias lucratur, suspectum reuera sit. Sed si ferat in vicinia morti, & in iure conscientiae satisfactioem, cum non suppetant circumstantiae, quae testimonium suspectum reddant, testimonium perhibeat, & sui dicti proponat non leuia fundamenta, ut absentiam viri, quod longo tempore adeam non accessit, & ardeant aliae circumstantiae, possunt facere prudentem opinionem, si non debent probationem. Et haec omnia docet Ildefonsus dub. 7. concl. 6. n. 174.

5. At etiam magis difficultas adest quis filium illegitimum alere teneatur, quando dubitatur quis sit pater illius, quia nimirum plures matrem cognouerunt.

6. Dico primo, si sit ex vno patre spiriuis, & ex alio naturalis, hunc teneri ad alendum, cum eius filius praesumitur; nam in dubio, potius naturalis quam spiriuis praesumendus est filius, ut patet qui honestus, & filio favorabilis. Ita Valquez 1. 2. disp. 66. c. 8. n. 43. Castro Palao 1. 1. disp. 3. p. n. 6. n. 14.

7. Dico secundum, quoties uterque parens dubius aequaliter reddit filium naturalem, vel spiritum, quilibet tenetur aequaliter alere filium: Hic enim habet actionem aduersus patrem, ut alimenta sibi dentur. Cum ergo determinare non possit eius pater dignoscere, ne talis actio videatur inutilis, debet alimentorum debitum inter utrumque diuidi: Sic assertunt Vafq. supra Castro n. 15. Salas n. 247. Bonac. n. 10. Molina 10. 4. r. 3. disp. 103. n. 3. Rebellius 1. 3. q. 10. nu. 21. Villalob. tom. 1. r. 1. difficult. 2. n. 12.

8. Addunt Villalobos, & Bonacina, quolibet patre deficiente, vel nolente filium alere, alium esse obligatum in integrum, ne proles alimento necessario destituatur. Hoc tamen refellunt Salas num. 248. & Castro supra; quoniam aduersus quemlibet non habet filius integram ius, quod mihi quoque verisimilius apparet. Quod si parentes de quibus dubitatur, inaequales sint in diuitiis, & nobilitate, Valquez asserit partem referre, ut ditiori, seu nobiliori filius potius tribuatur, quam alteri; ac per consequens obligationem alimentorum non magis ad ditioem seu nobilioem, quam ad alios pertinere. Melius tamen Salas, & Castro supra docent, posse matrem a ditiori, seu nobiliori filij alimentum exigere; quia ditior & nobilior meliora tenentur alimenta praebere filiis suis.

9. Verum licet superius dicta sint probabiliora, & communiora, tamen probabiliter aliquis dicere possit, in supradicto casu nullum teneri ad praestandum alimenta, sed debere ali a matre, seu aliis, sicut si pater

esset mortuus. Et ex hoc inconuenienti educationis proles incerto patre damnatur coitus inter solutas personas: & nulla etiam gentium barbarum lege fuit permisum, quod vna mulier habeat duos viros, licet vnus vir naturae & veteri, & aliis, plures potuerit habere uxores. Id autem vltra hoc probatur primo, quia debitum incertum non est aequum satisfactio solutione certa. Secundum, quia nullus debet spoliari pecunia, quam possidet ob debitum incertum. Cum ergo debitum alimentorum sit incertum apud quemlibet ex his qui possunt reputari parentes, non debent obligari ad alimentorum solutionem dubio durante. Et ita obseruat Doctus Magister Ildefonsus ubi supra in 1. 2. tom. 2. conr. 109. dub. 7. concl. 7. n. 1177.

RESOL. CXXXIX.

An quando non solum debitor, sed creditor etiam dubius est, num debium sit satisfactum, teneatur adhuc debitor illud soluere? Et in dicto casu an ad integram solutionem, vel ad partem secundum dubij proportionem debitor teneatur? Et quid, quando solum debitor certus est de debito, sed dubius de solutione? Ex part. 4. r. 3. Resol. 32.

§. 1. Clarum est quando solum debitor certus est de debito, sed dubius de solutione, teneatur soluere, ut communiter tradunt Doctores, Sancius in se lectis disp. 43. n. 9. Sanchez in sum. tom. 1. l. 1. c. 1. n. 1. Valq. in 1. 2. disp. 66. c. 7. nu. 43. Salas in 2. 2. trall. 8. r. 1. & in Resol. disp. onic. sect. 2. n. 231 in fine. Suarez de Relig. t. 2. l. 2. seq. §. 1. c. 33. n. 7. & alij ratio est, quia creditor possidet actionem debiti. Ergo illum in dubio priuare non potes, ne debito certo aequalis sit solutio dubia, nec inaequalitas alterius possessioni praeualeat.

2. Difficultas igitur est, quando sunt dubij de solutione non solum debitor, sed etiam creditor; in hoc casu debitorem etiam obligatum esse ad solutionem, tenet Morella tom. 1. disp. 1. c. 3. dub. 2. n. 63. quia certum est, debitum fuisse contractum, & per consequens creditorem acquisuisse ius contra debitorem, ut si pro debito satisfaciatur, & dubium est an fuerit satisfactum. Ergo ne debitor spoliatur creditorem sua possessione, tenetur in eo dubio soluere debitum iam contractum. Deinde non videtur ratio, cur potius melior sit conditio debitoris possidentis quando uterque dubitat, & non quando solus debitor dubitat.

3. Sed contrariam sententiam tuetur Tannherus in 1. 2. D. Thom. de iur. 2. qu. 6. dub. 4. num. 49. ubi sic ait. Quoties ex parte operantis supponitur certa obligatio ad aliquid faciendum, & dubium manet an ei fuerit satisfactum, tunc omnino eligenda est pars tutior. Exempla sunt, si quis dubitat an creditoris satisfecerit, quod utique verissimum est, si ipse tantum debitor ea de re dubitet, creditor autem existimet non fuisse satisfactum. At si uterque dubitet, existimo meliorem esse conditionem possidentis debitoris, quia non est causa cur vtrouque aequè dubitante debitor potius qui possidet, ceterum ipso melioris sit conditionis, quam creditor, sequi debeat partem tutiorem, quando uterque simul hoc casu eam sequi non potest. Ita Tannherus. Sed ego in tali casu non sine magna probabilitate, ut reor, non ad integram solutionem, sed ad partem secundum dubij proportionem, obligarem debitorem, & ita tenet Paulus Layman in Theolog. mor. l. 1. trall. 1. cap. 5. §. 4. num. 42. ubi sic asserit. Si in vtramque partem aequale rationabile dubium sit vtrum pecuniarum debitor illas soluerit, ne

Cepca

DO E
TO TON
VI VII
III

nè, quæstio est, an hoc casu ad integram solutionem teneatur? Ita probabiliter aliqui, tum quia factum in dubio non præsumitur, tum quia creditor iure & actione sua, quam semel cum habuisse constat, in dubio privari non debet. In oppositam verò partem offert se ratio itidem probabilis, quod debitor non teneatur ad solutionem integram, sed tantum ad partem debiti, secundum dubij proportionem; quia æquitas non patitur, ut debitor sine culpa sua magno periculo subiciatur bis soluendi integrum debitum; creditor autem qui & ipse, ut pono, tale dubium non diffidet, nullo periculo expositus sit. Profecto in hoc casu neque creditorem condemnare, si integram solutionem recipere, neque debitorem, si integram solutionem facere omitteret; idque ob diversas probabiles, quibus utraque pars nititur, rationes. Ita Layman, & ego, quicquid in contrarium eriam probabiliter asserat Sanchez in *sum. rom. 1. lib. 1. c. 10. n. 12.* & Merolla *rom. 1. disp. 3. c. 3. dub. 2. num. 65.*

RESOL. CXL.

An certus de debito, dubius autem an soluerit, teneatur solvere?

Et an in tali casu debitor teneatur ad integram solutionem debiti, vel tantum ad partem, maxime, quando etiam creditor dubius sit, an debitum sit satisfactum?

Et an commodatarius dubius, an sua culpa commodatum perierit, teneatur ad restitutionem, quia in contractibus quis tenetur tantum de dolo, & lata culpa, qua constituat peccatum mortale?

Idem, quod dictum est de commodatario, dicendum est de depositario, locatore, seu conductore. Ex p. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 49.

Sup. contentis in hoc §. r. magis late in Ref. præterita per totam, & in aliis §§. eius annot.

§. 1. **R**espondeo quod certus de mutuo, aut altero debito & dubius, an soluerit, tenetur ad solutionem. Sed hæc sententia limitatur primò à Tannero in p. 2. disp. 2. q. 9. dub. 4. n. 48. nisi creditor etiam dubius sit, an debito sit satisfactum, tunc enim putat debitorem non teneri ad restitutionem, quia in tali casu melior est conditio debitoris possidentis. Secundò limitatur à Laym. in *Theol. mor. lib. 1. tract. 5. c. 6. in fine*, ut in tali casu debitor non teneatur ad integram solutionem debiti, sed tantum ad partem.

Sup. hoc infra in Ref. 141. & hic infra in fine §. penult. & seq. huius Ref.

2. Notandum est etiam hic obiter quod Gallettus in *marg. casum conscient. ver. commodatum, & ver. dubium*, tenet quod commodatarius dubius, an sua culpa commodatum perierit, tenetur ad restitutionem. Contrariam verò sententiam tenent Henricus lib. 14. c. 15. in fine. Sanchez de *matrim. lib. 2. disp. 41. num. 18.* Lessius lib. 2. c. 27. dub. 3. in fine, & alij maxime quando dubium est æquale. Et ratio est, quia delictum in dubio non præsumitur, ut patet in *l. merito ff. pro socio*. & hæc opinio confirmat doctrinam valde notandam, quam tenent Sotus de *iust. lib. 4. q. 6. art. 2.* Ledesma in 2. p. 4. q. 8. art. 6. concl. an. penult. §. sed dubit. Tolletus lib. 5. c. 18. Henricus lib. 14. c. 3. n. 1. Emanuel Sà ver. culpa, n. 2. asserentes in contractibus quempiam teneri tantum de dolo, & lata culpa, qua constituat peccatum mortale. Et hanc sententiam cum Lessio lib. 2. c. 7. dub. 8. n. 43. probabilem esse existimo, licet contrariam sequantur Azorius *rom. 3. lib. 7. de commodato c. 7. qu. 1.* Molina *tom. 2. disp. 29. n. 10.* Rebellius p. 2. l. 16. quæst. unica de *commodato*. Caietanus in 2. 2. q. 6. art. 5. Nalacè, & in hac uarrus c. 17. n. 184. Gomezius *rom. 2. variar. resol. c. 7. nu. 2.* existimantes sufficere in hoc casu ad obligationem restitutionis culpam iuridicam, quia, ut bene obferuant Maior in 4. disp. 15. q. 45. & Molina *10. 2. disp. 293. n. 24.* cum aliis, non semper habet coniunctam

Sup. hoc in duabus Ref. seq. & in §. 5. ult. & lege supra latam doct. Ref. 119. & signat. Nec obstat, & in 1. 8. tr. 1. Ref. 23. 24. & 25. Vbi vlt. Ref. Vide §. Terrio, à ver. sic. & commodatarius.

culpam theologicam, imò aliquando potest esse sine peccato, etiam veniali.

3. Sed his non obstantibus nostræ sententia est probabilis, ut ipsimet Authores contrariæ sententiæ fatentur, & inter illos Laym. in *Theol. mor. lib. 3. scil. 5. tr. 3. part. 1. c. 6. n. 4.* & ideo non obligarem ad restitutionem, si aliquis adhiberet diligentiam communem, que faceret latam culpam iuridicam, si hoc proveniret ex naturali obliuione, ita ut excusaretur quis à peccato mortali. Rectè igitur dicendum, quod commodatarius non tenetur ad restitutionem, si res commodata absque eius culpa theologica perit, & in consequentia non tenetur ad restitutionem, quando dubitat, an culpa sua perierit, quia in dubio culpa theologica, seu peccatum non præsumitur.

4. Et hæc omnia à fortiori procedunt in depositario dubitante, an depositum culpa sua perierit, maxime quando depositum factum est in commodum deponentis. Ita docent Sanchez de *matrim. lib. 2. disp. 41. nu. 18.* Lessius lib. 2. c. 27. dub. 3. in fine Henricus lib. 14. c. 15. in fine Rebellius p. 2. l. 16. quæst. unica de *deposito*. Et quod dictum est de commodatario, & depositario, aliquid etiam probabiliter extendunt ad locatorem, seu conductorem. Quæ omnia valde notanda sunt à Confessoribus, & Responsoribus casuum conscientie, ut non obligent ad restitutionem, si aliqui in his casibus nolent restituere, ut ego alibi etiam adnotavi.

Sup. hoc infra in Ref. 141. & hic infra in fine §. penult. & seq. huius Ref.

RESOL. CXLI.

Sæpius in praxi occurrit ista quæstio: Ex quam culpa teneatur depositarius, quando perit penes ipsum res deposita?

Et quid in foro conscientie in ordine ad restitutionem, an requiratur lata culpa theologica, & mortalis, vel leuis, & leuissima?

Ex quo inferunt idem dicendum esse de bullariis, cauponibus, nauis, sartoribus, fullonibus, & habentibus curam molendini, & domorum publicarum, & aliis similibus. Ex p. 1. tr. 8. Ref. 74.

§. 1. **C**ommuniter DD. sic respondent: quando depositum fuit gratiam tantum in gratiam solius deponentis, depositarius in hoc casu tenetur tantum de dolo, & lata culpa; sed, si accipit aliquid pro deposito seruando, tenetur etiam de leui culpa, & leuissima, dummodo non se offerat in depositarium: nam tunc, cum depositum factum sit in gratiam ipsius depositarij, tenetur etiam de leuissima, ut etiam, si adesse pactum, ita Molfesius in *sum. rom. 2. tract. 12. r. 15. n. 44.* & seq. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 18. q. 2. num. 12. Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 11. dub. 5. n. 8. Barthol. à S. Faulto in *spec. Confess. disp. 8.* Reginaldus in *praxi, tom. 2. lib. 25. c. 46. sect. 1. n. 563.* & seq. Azorius p. 3. lib. 7. c. 7. qu. 1. & seq. Molina de *iust. rom. 2. tract. 2. tota disp. 527.* Sotus l. 4. de *iust. q. 7. art. 2.* & alij.

Sup. hoc infra in Ref. 141. & hic infra in fine §. penult. & seq. huius Ref.

2. Hinc inferunt DD. supracitati, & præcipue Molina n. 4. quod bullarij, caupones, & nauis comparatione eorum, quæ in nauim, vel hospitium conferuntur, & qui curam molendini habent, comparatione tritici, quod, ut molarum, asportatur; & qui curam habent domorum publicarum, ut sunt datarij, ubi aliquæ res conferuntur, vel venduntur, & inde commodum aliquod habent; item, sartores, & fullones, & alij similes; hi omnes tenentur de leui culpa: quia, ut supra diximus, res depositæ etiam cedunt in ipsorum commodum, propter contractum locationis, & conductionis cum deposito coniunctum. Imò, & aliquando secundum aliquos tenentur de culpa leuissima.

Sup. hoc infra in Ref. 141.

3. Sed hæc omnia, licet vera sint; tamen censeo, illam opinionem esse probabilem, & tutam in praxi, quæ

Sup. hoc infra in Ref. 141. & hic infra in fine §. penult. & seq. huius Ref.